

**ZDRAVLJE ŽENA
I
STRATEGIJA ZA OČUVANJE I
UNAPREĐENJE REPRODUKTIVNOG I
SEKSUALNOG ZDRAVLJA CRNE GORE
2013-2020**

Regionalna konferencija
Imaju li Romkinje pravo na siguran život?
Sarajevo 16.-17.10.2014.

Biljana Popović

Reproduktivno zdravlje – *stanje fizičkog, mentalnog i socijalnog blagostanja u svim oblastima vezanim za reprodukciju;*

Podrazumijeva:

- ▶ *zadovoljavajući i bezbjedan polni život;*
- ▶ *sposobnost da se ima potomstvo;*
- ▶ *pravo na pristup bezbjednim, dostupnim i prihvatljivim metodama planiranja porodice;*
- ▶ *adekvatnu zdravstvenu zaštitu;*

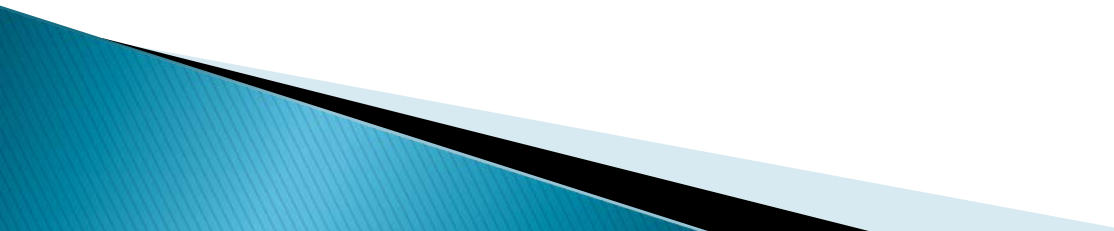
Seksualno zdravlje: *stanje fizičkog, emocionalnog, mentalnog i socijalnog blagostanja, a ne samo odsustvo bolesti, poremećene funkcije ili slabosti.*

Podrazumijeva:

- ▶ *pozitivan pristup;*
- ▶ *puno poštovanje prema seksualnosti i seksualnim odnosima ;*
- ▶ *sposobnost imanja sigurnog i ugodnog seksualnog iskustva;*

Pravo na reproduktivno i seksualno zdravlje
garantuje zaštitu i ravnopravnost svih ljudi u ovoj oblasti

Podrazumijeva:

- ▶ *mogućnost pružanja zdravstvene usluge prilagođene potrebama ljudi;*
  - ▶ *slobodu donošenja odluka;*
  - ▶ *pravo na informisanje i edukaciju;*
-

Zdravlje stanovništva u Crnoj Gori određeno je različitim demografskim, geografskim, kulturnim i tradicijskim specifičnostima, a pored toga i tranzicijskim društveno-ekonomskim promjenama;

Reproduktivno i seksualno zdravlje takođe je ugroženo u aktuelnom momentu tranzicije;

Stopa siromaštva u Crnoj Gori u 2012 godini procjenjuje se na 11.3%.

45% siromašnih živi na sjeveru zemlje (gdje je stopa siromaštva skoro 2 puta veća od nacionalnog prosjeka);

Crna Gora je među najneujednačenijim zemljama Zapadnog Balkana;

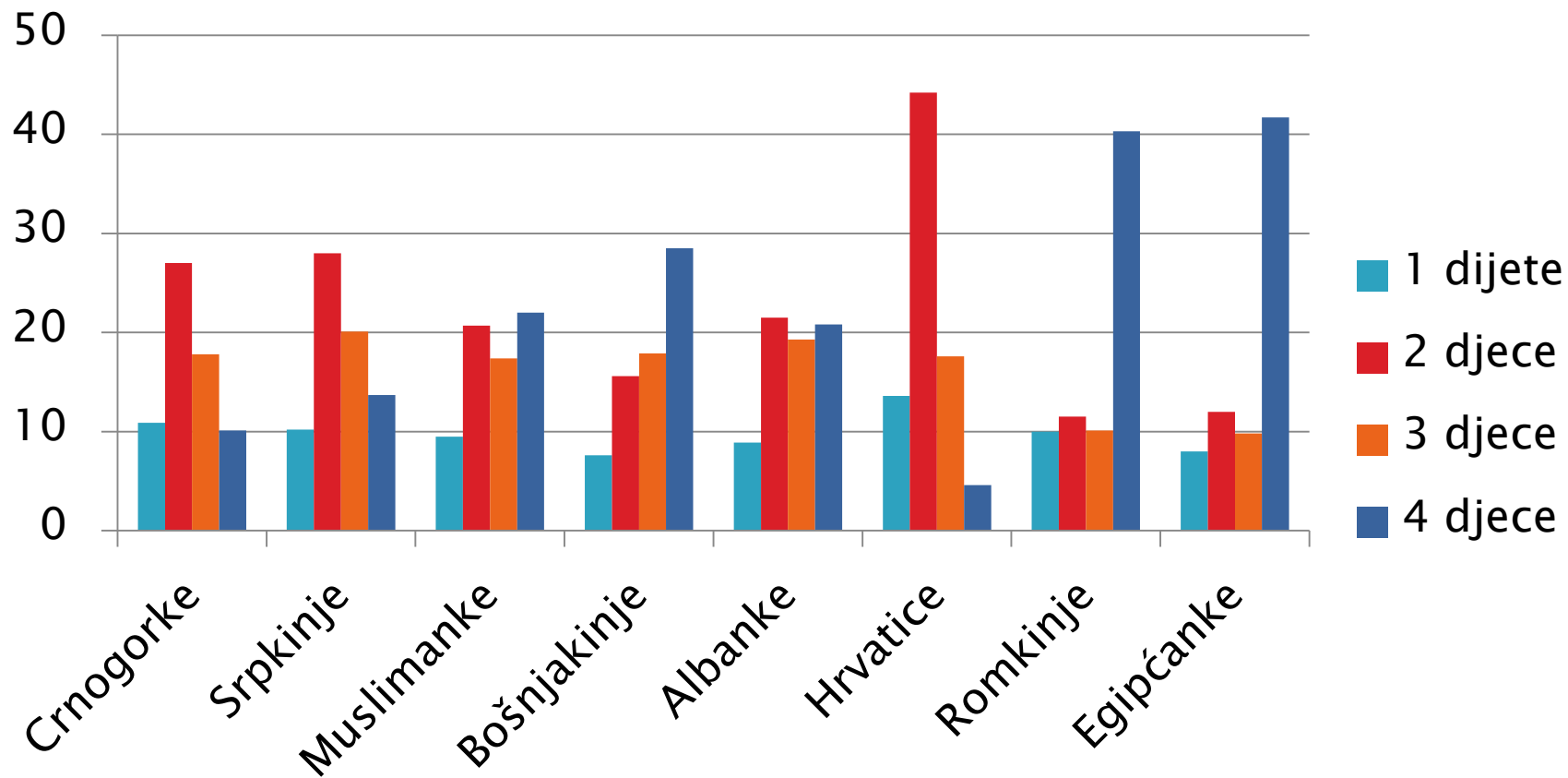
Stopa siromaštva je najizraženija među Romima i Egipćanima (gotovo 4,5 puta veća od nacionalnog prosjeka);

- ▶ **U Crnoj Gori ima 313 793 žene;**
- ▶ **Fertilno doba -150 215 ili 48% (fertilno doba 15-49 god. starosti)**
- ▶ **U Crnoj Gori žene su zakonski ravnopravne**
- ▶ **Unekim oblastima su u neprivilegovanom položaju u odnosu na muškarce:**

1. *Više izložene siromaštvu (potencijalni faktor koji ih gura u bavljenje komercijalnim sexom);*
2. *Manje zastupljene u politici;*
3. *Prisutne tradicionalne vrijednosti o ulogama muškaraca i žena;*
4. *Evidentno nasilje nad ženama i nasilje na rodnoj osnovi;*

Pored bioloških faktora na reproduktivni potencijal jedne zajednice utiču i drugi specifični faktori: *brak, običaji, kultura, vjeroispovijest, obrazovanje...*

Grafikon1. Učešće žena prema broju živorođene djece i nacionalnosti

U svijetu - procjenjuje se da oko 20% oboljenja žena vezano je za reproduktivno i seksualno zdravlje.

Crna Gora je zemlja sa niskom stopom mortaliteta novorođenčadi (4,4 na 1.000 živorođene djece);

Neonatalni mortalitet čini 80% ukupnog broja smrtnih slučajeva odojčadi;

Nakon raka dojke, rak glijča materice je drugi po učestalosti kod umiranja od malignih neoplazmi kod žena; (broj novooboljelih od raka dojke u Crnoj Gori na godišnjem nivou je 250, a od raka glijča materice 120 sa tendencijom rasta)

U Crnoj Gori abortus godišnje obavi više od 1400 žena (u 70% slučajeva riječ je o namjernom prekidu trudnoće; u novije vrijeme riječ je o selektivnim abortusima)

Upotreba kontracepcionih sredstava u braku i zajednici u Crnoj Gori je 39% (tradicionalne metode 22%, moderne 17%)

1/3 žena ima nezadovoljavajuću kontracepciju –to se odnosi na plodne žene koje ne koriste nikakvu kontracepciju a žele da odgode sledeće rađanje ili potpuno prekinu rađanje;

Zvaničan broj registrovanih SPI u Crnoj Gori je nizak usled slabe registracije – 2008.god registrovano 2 sifilisa, 3 gonoreje i 18 slučajeva hepatitisa B (nezvanični broj je daleko veći);

HIV/AIDS u Crnoj Gori odnos muškaraca i žena 4,8:1 (od toga 41% su MSM populacija).

Svega 23% žena ima zadovoljavajuće znanje o prenošenju HIV/AIDS-a

Prednosti:

Crna Gora *ima dobru mrežu PZZ*

97% žena je jednom ili više puta tokom trudnoće bilo na pregledu kod ginekologa;

Gotovo 100% žena poslednje dvije godine porađa uz stručnu pomoć ljekara;

U Crnoj Gori postoji jedna Nacionalna bolnica za ginekologiju i akušerstvo;

Jedinica za neonatalno intezino liječenje (dio nacionalne pedijatrijske bolnice);

U Crnoj Gori postoji **8 porodilišta** (850 porođaja godišnje);

Postoje i dodatna 4 manja porodilišta (do 150 porođaja godišnje);

Nedostaci:

Perinatalni sistem *je prilično fragmentiran;*

Ne postoji *zadovoljavajuća razmjena podataka i informacija sa Jedinicom za neonatalnu intenzivnu njegu kao ni zajedničke revizije učinaka;*

Perinatalna njega je pretjerano medikalizovana *(visok procenat carskih rezova, indukovanih i podspješениh porođaja, upotreba zastarjelih rutinskih procedura);*

Ne postoji dobra saradnja i povezanost sa privatnim ginekološkim ambulantom (abortusi i PPI);

Ministarstvo zdravlja Crne Gore-izrada revidirane Strategije za reproduktivno i seksualno zdravlje u cilju unapređenja zdravstvenih usluga koje se odnose na kvalitet reproduktivnog i seksualnog zdravlja;

- ▶ **Strategija je u skladu sa međunarodnim i domaćim zakonskim regulativama;**
- ▶ **Strategija se bazira na 7 prioriternih oblasti:**
  1. *Zaštita zdravlja majke i novorođenčeta;*
  2. *Maligna oboljenja reproduktivnih organa;*
  3. *Planiranje porodice uključujući liječenje neplodnost;*
  4. *Sprečavanje širenja PPI uključujući i HIV;*
  5. *Promovisanje seksualnog zdravlja i reproduktivnih prava;*
  6. *Kontinuirana edukacija na polju zaštite reprod. zdravlja;*
  7. *Uloga nevladinog sektora;*

Prioritet 1. Zaštita zdravlja majke i novorođenčeta

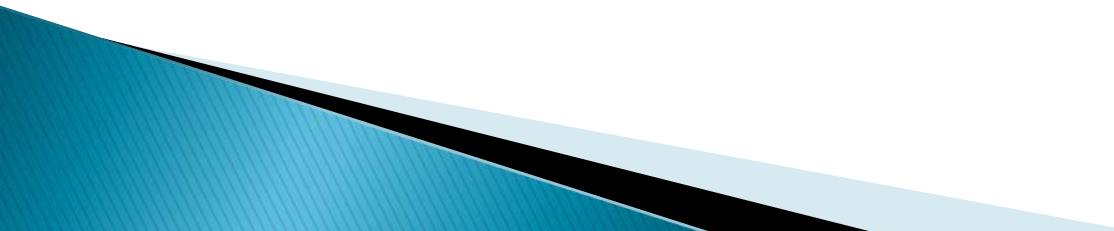
ima za cilj obezbijediti kvalitetnu i dostupnu prijevorođajnu zaštitu svakoj porodilji, siguran porođaj i poslijeporođajnu zaštitu;

▶ Aktivnosti:

- 1. Eukacija trudnica o značaju redovnih kontrola u trudnoći sa akcentom na Romkinje i Egipćanke*
- 2. Izrada kliničkog vodiča o redovnim kontrolama u trudnoći*
- 3. Opremanje ginekoloških ambulanti savremenom opremom*
- 4. Unapređenje rad “Škola za trudnice”*
- 5. Edukacija zdravstvenog kadra za primjenu savremenih metoda porođaja*
- 6. Edukacija i savjetovanje porodilja sa akcentom na maloljetne majke i akcentom na Romkinje i Egipćanke*
- 7. Promovisanje dojenja i osnaživanje patronažne službe za nadzor nakon poroda*
- 8. Edukacija o kontracepciji u postporođajnom periodu.*

Prioritet 2. Maligna oboljenja reproduktivnih organa-ima za cilj smanjenje incidencije i prevalencije raka grlića materice i raka dojke

▶ Aktivnosti:

- 1. Edukacija medicinskog osoblja (ginekologa, akušera, patologa, radiologa*
  - 2. Obezbeđivanje savremene opreme za citološke preglede*
  - 3. Mediske kampanje prevencije i ranog otkrivanja raka dojke*
  - 4. Nacionalne kampanje prevencije i ranog otkrivanja raka grlića materice*
  - 5. Edukacija Romkinja i Egipćanki o preventivnom značaju redovnih ginekoloških pregleda*
-

Prioritet 3. Planiranje porodice uključujući usluge u slučaju neplodnosti

▶ Aktivnosti:

1. *Unapređenje rada Savjetovališta za planiranje porodice*
2. *Edukacija o kontracektivnim metodama i sredstvima te o komplikacijama abortusa*
3. *Učiniti dostupnim informaciju Romima i Egipćanima o mogućnosti i značaju vantjelesne oplodnje*
4. *Izrada vodiča za prekid trudnoće koje su uslovljene Medicinskim indikacijama sa akcentom na Romkinje i Egipćanke*

Prioritet 4. Sprečavanje širenja SPI uključujući i Hiv ima za cilj da prevencija i kontrola seksualno prenosivih infekcija postane integralni dio sveobuhvatnih zdravstvenih usluga u oblasti seksualnih i reproduktivnih prava.

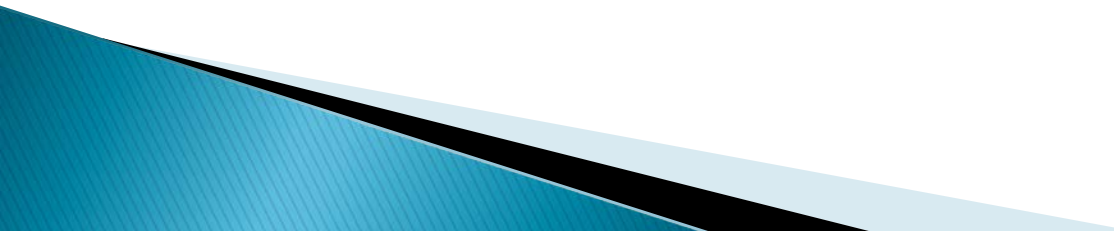
Aktivnosti:

- 1. Implementacija komponenti o HIV-u u programe opšte edukacije u školama*
- 2. Ponuditi svakoj trudnici test na HIV uz dobrovoljni pristanak*
- 3. Edukacija zdravstvenih radnika za informisanje i savjetovanje na HIV*
- 4. Povezivanje HIV+ trudnica sa službama za psiho-socijalnu podršku*
- 5. Mediske kampanje*
- 6. Podizanje svijesti opšte populacije o sigurnom seksu*
- 7. Osposobiti mikrobiološke laboratorije za izvođenje testova na SPI (u skladu sa minimalnom listom SZO)*
- 8. Osigurati pristup lijekovima za liječenje SPI za sve kojima su potrebni*
- 9. Povećati broj imuniziranih na Hepatitis B*
- 10. Uvesti redovnu imunizaciju protiv HPV*

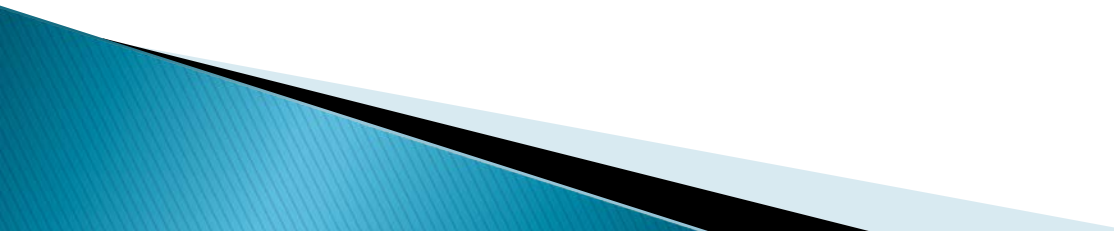

Prioritet 5. Promovisnje seksualnog zdravlja i reproduktivnih prava

▶ **Aktivnosti:**

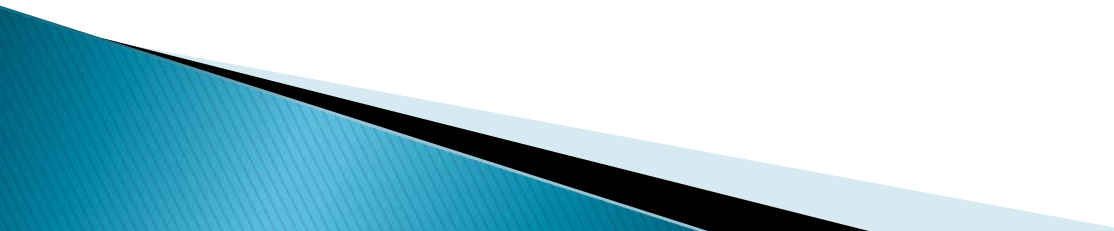
1. *Podizanje svijesti o seksualnom i reproduktivnom zdravlju*
  2. *Poboljšanje pristupa informacijama o seksualnom i reproduktivnom zdravlju*
  3. *Povećati stepen informisanosti žena i muškaraca o oboljenjima i načinima i prednostima ranog otkrivanja*
  4. *Upoznavanje sa postojećim nivoom ljudskih prava u oblasti seksualnog i reproduktivnog zdravlja*
-

Priritet 6. Kontinuirana edukacija *koja podrazumijeva osiguravanje većeg nivoa znanja iz oblasti seksualno-reproduktivnog zdravlja kroz sve vidove formalnog i neformalnog obrazovanja uz poseban osvrt na Rome i Egipćane*

Prioritet 7. Uloga nevladinog sektora

▶ **Aktivnosti:**

- 1. Identifikacija nevladinih organizacija koje imaju razvijene kapacitete i koje rade u oblasti zdravlja i ženskih prava*
  - 2. Kontinuirana edukacija predstavnika nevladinog sektora u promociji reproduktivnog i seksualnog zdravlja*
  - 3. Saradnja samih NVO koje se bave seksualnim i reproduktivnim zdravljem*
  - 4. Saradnja NVO sa vladinim i javnim sektorom radi unapređenja zdravlja žena i djevojaka*
-

Evaluacija i monitoring

- ▶ Potrebno je formirati grupe za monitoring i evaluaciju sa stalnim članovima i članovima po pozivu za pojedine stručne aktivnosti
  - ▶ Evaluaciju implementacije ciljeva Strategije treba sagledavati na godišnjem nivou
  - ▶ Naravno, pomoću jasno definisanih indikatora
  - ▶ Akcioni plan za period 2014-2015 godina
-